ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Стахова Ольга Олександрівна
к. психол. н., доцент,
Остапчук Яна Євгеніївна
здобувачка вищої освіти, магістр
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

В умовах реформування дошкільної освіти в Україні, коли пріоритетом є формування компетентної особистості, розвиток мовлення дитини, зокрема з логопатологією, набуває особливого значення. Утім, практична діяльність ЗДО свідчить про значні труднощі у розвитку зв'язного мовлення у дошкільнят із його порушеннями, пов'язані з обмеженим словниковим запасом, фрагментарністю висловлювань, порушенням логічної послідовності.

Підтвердженням вищевказаного є і результати проведеного нами констатувального експерименту, які засвідчили бідність лексики дітей із ПМР, вживання ними синтаксично спрощених речень, порушення послідовності викладу досліджуваними думок і швидку втомлюваність під час виконання ними традиційних мовленнєвих завдань.

Подібні комунікативні бар'єри не лише заважають вихованцям закладу дошкільної освіти знаходити спільну мову з однолітками, а й закладають підґрунтя для виникнення серйозних проблем з опануванням шкільної програми в майбутньому. Саме тому стає очевидною необхідність пошуку дієвих шляхів,

способів, методів, прийомів, засобів корекції вербальних навичок, де провідна роль, як зазначають представники зарубіжної та вітчизняної психолого-педагогічної науки, належить інтеграції навчальних завдань в ігрове середовище [1].

З огляду на зазначене, нами було розроблено й апробовано розвиткову програму, спрямовану на підвищення показників зв'язного мовлення дітей дошкільного віку засобами дидактичних ігор. При цьому формувальний етап дослідницької роботи мав вирішити кілька взаємопов'язаних завдань, а саме:

активізувати пасивний словник дітей і перевести засвоєні слова в активне вживання;

закріпити моделі словосполучень і речень різної синтаксичної складності, від простих двоскладних конструкцій до складнопідрядних речень із причиново-наслідковими зв'язками;

навчити дошкільнят утримувати задум висловлювання, планувати його та доводити до логічного завершення;

перенести набуті мовленнєві вміння дітей із навчальних занять у повсякденне спілкування з дорослими й однолітками, а також зменшити мовленнєву напруженість учасників експерименту.

Апробуючи корекційну програму, ми спиралися на такі ключові засади її реалізації:

1) поетапність – поступовий перехід від простих ігор на орієнтування в предметному світі до складних сюжетно-рольових завдань та ігор-драматизацій;

2) наочність – залучення зорових опор (наочних схем, картинок-символів, мнемосхем), що полегшують дитині процес утримання задуму висловлювання;

3) психологічний комфорт – створення атмосфери, у якій помилка дитини сприймається не як привід для зауваження, а як ігрова ситуація, що потребує спільного розв'язання.

Розглянуті вище принципи розвивальної роботи мали конкретне втілення в організації кожного заняття, яке тривало, з огляду на вікові особливості дошкільнят, 25-30 хвилин і складалося з кількох структурних блоків.

Так, в основі початку кожної зустрічі лежала коротка ігрова ситуація-зав'язка, коли до дітей «приходив» казковий персонаж, знаходив загублений предмет або отримував листа із запитанням, і дошкільнята мали йому допомогти.

Основна частина містила 2-3 гри з поступовим наростанням мовленнєвого навантаження: від лексичної гри до лексико-граматичної, від неї – до власне зв'язного висловлювання. Між іграми ми вплітали мовленнєвий відпочинок, як-от пальчикову гімнастику з проговорюванням, коротку логоритмічну вправу або хвилинку драматизації.

Завершувалося заняття оцінюванням досягнень кожного учасника формувального експерименту, яке ми формулювали як подяку від імені ігрового персонажа, а не як вердикт дорослого.

Типова структура групового заняття наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. Структура типового ігрового заняття з розвитку зв’язного мовлення дошкільників

Структура заняття	Час	Зміст роботи	Провідне завдання
Ігровий вступ	3-5 хв.	Сюрпризний момент, мотивація, проговорення правил гри	Емоційне включення, активізація мовленнєвої діяльності
Основна частина	18-19 хв.	Дві-три дидактичні гри з наростанням мовленнєвого навантаження, динамічна пауза між ними	Лексичні та граматичні проби, побудова зв’язного висловлювання
Заключна частина	4-5 хв.	Рефлексія, оцінка висловлювань дітей, перенесення гри в самодіяльність	Мовленнєвий самоконтроль, ініціативні висловлювання

Підібрані нами з відповідною метою ігри охопили всі напрями корекційної роботи, хоча і в різній пропорції:

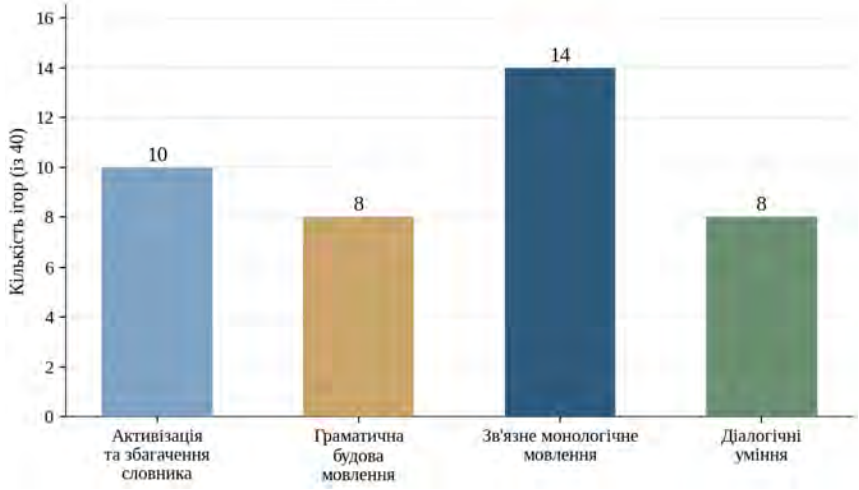

Рисунок 1. Розподіл дидактичних ігор за напрямами корекційної роботи

Як видно з рисунка 1, найчисленнішими стали ігри на розвиток зв’язного монологічного мовлення. Дещо меншу частку займають ігрові вправи, спрямовані на збагачення словникового запасу та формування граматично правильних конструкцій. Такий розподіл чітко демонструє, що в сучасній практиці дошкільної освіти пріоритет надається саме розгорнутому висловлюванню думки, оскільки самостійне моделювання монологу є найскладнішим етапом у подоланні комунікативних бар’єрів дітьми дошкільного віку.

Водночас, розкриваючи змістовні та процесуальні аспекти розробленої корекційно-розвиткової роботи, варто відмітити, що підібрані нами дидактичні ігри були тематично узгоджені з перспективним планом групи. Відтак, матеріал кожної гри закріплював лексичні теми, які дошкільнята опрацьовували на заняттях з ознайомлення з довкіллям, через що слово, засвоєне в грі, одразу отримувало шанс зазвучати в інших видах діяльності.

Водночас слід звернути увагу й на те, що підбір ігор корегувався з огляду на результати первинної діагностики: якщо в більшості дітей виявляли труднощі з дієслівною лексикою, наступного тижня планували ігри саме на підбір і диференціацію дій.

Як бачимо, модернізація дошкільної освіти актуалізує пошук гнучких інструментів подолання комунікативних бар'єрів у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. На фоні традиційних методик, які провокують у дошкільнят швидку втомлюваність і мовленнєву напруженість, інтеграція корекційних завдань в ігрове середовище забезпечує високу мотивацію й результативність. Розроблена та апробована нами розвиткова програма доводить, що дидактична гра є цілісною дидактичною системою. Дотримання принципів поетапності, наочності та психологічного комфорту, а також чіткої структури занять (ігровий вступ, основна й заключна частини) сприятиме, на наш погляд, зняттю мовленнєвої напруги у вихованців ЗДО та успішному перенесенню ними правильних лексико-синтаксичних конструкцій у реальний життєвий досвід майбутніх першокласників.

У зв'язку з цим, наступним кроком нашого дослідження стане детальний аналіз динаміки зв'язного мовлення дошкільнят, а конкретні кількісні та якісні результати впровадження цієї корекційної роботи будуть висвітлені у наших наступних публікаціях.

Список використаних джерел

1. Стахова О. О., Остапчук Я.Є. Значення дидактичних ігор у розвитку зв'язного мовлення дошкільнят. Advanced Technologies in Scientific Research : зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Роттердам, 25-27 лют. 2026 р. Роттердам, 2026. С. 460-462. URL : https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2026/02/Rotterdam_Netherlands_25.02.26.pdf (дата звернення : 05.11.2026).